

DIAKONIA

DIAKONIA

EVANGÉLIKUS SZEMLE

Tillich-meditáció

Társadalmi beilleszkedési zavarok

Búcsú Zolnay Lászlótól

Tatay Sándor köszöntése

Kortárs teológusok: Karl Rahner

Tihanyi beszélgetés Borsos Miklóssal

Schweitzer az igazi emberségről

A buddhizmus útja a jelenig

Emlékezés Bajcsy-Zsilinszky Endrére

A Parasztbiblia megjelenése

A keresztény szó etimológiája

Az Újszövetség keletkezése

Tatay Sándor novellája

Versek, kulturális figyelő

1985 2

Búcsú Zolnay Lászlótól

Egy fáradhatatlan kutató élet fejeződött be váratlanul: eltávozott közülünk a magyar művelődés történetének szerelmese. Akit semmiféle mellőzés, semmiféle balsiker az élet útján nem tudott egy pillanatra sem eltéríteni attól, hogy ne kutassa a föld alatt és a könyvtárak polcain, megszállottan, de tudatos meggyőződéssel a középkori Magyarország életét, művészetét, nagyszerű teljesítményeit.

Pedig életútján a balsikerek szinte üldözőbe vették. Mindjárt a háború után, az új élet megindulásakor, mások hibájából, amihez semmi köze sem volt, állástalansággal kellett bűnhődnie. Művészettörténész társai fizikai munkásként tudták alkalmazni a királyi palota feltárásában. Ebből született első nagy eredménye, amit azonban senki sem tart nyilván az ő neve alatt. Ő volt az egyetlen művészettörténész, aki a munkásokkal együtt dolgozva, munka közben irányította az ásatást, aki szinte minden kő felbukkanásánál jelen volt, akinek igazában köszönhetjük a középkori palota maradványainak kibontását — s nem azoknak, akik hetenként egyszer kimentek megsemlélni a feltárás eredményeit.

Ez a feltárás hatalmas művészi és tudományos élményt jelentett, bizonyára ez határozta meg, hogy a középkori királyi, főúri és egyszerű polgári élet részleteivel egy egész életen át, sok kitűnő könyvben foglalkozzék. De egyúttal — ami szinte törvényszerű egész élete folyamán —, ez lett újabb forrása megpróbáltatásainak is. A szenvedélyes kutató, aki a feltárt emlékek és az írott források egybevetésével kereste az eligazodást a múlt töredékes emlékei között, ellentétbe került fölöttesével a legrégebbi, IV. Béla-kori palota kérdésében. Távoznia kellett a királyi palota és a városnegyed ásatásaiból. Így került Esztergomba, a másik egykori fővárosba.

Egy olyan kutató szellem, mint Zolnay Lászlóé, mindenütt talál izgalmas anyagot, kutatásra érdemeset. S ha mincs is a munkának olyan nagyszabású szervezeti és anyagi lehetősége, mint a budavári palotánál, akkor is végzi, amit lehet: kisebb ásatásokat, történeti kutatásokat. Tanulmányok sorozata születik Esztergomról, betetőzi pompás könyve, amely a középkori magyar életet innen kitekintve pásztazza végig.

De itt sem maradhat sokáig. Ismét valaki más bűne, párosulva a rá és családjára nehezedő bizalmatlansággal és nyomással, kényszeríti távozásra innen is. Szerencséjére — és mindnyájunk szerencséjére — visszakerül Budára, a már újjáépült budai Várba, az újjászületett Fővárosi Múzeumba. Ettől kezdve újra csak régi szenvedélyének él, folytatja az egykori Buda múltjának fölfedezését.

Akkoriban magamnak is a Várban volt munkahelyem. Sokszor kellett végigmennem a Vár utcáin, s mint a Vár szerelmese, ebédidőben is sokszor sétáltam végig rajta a feltárt középkori emlékekben gyönyörködve. Ritkán történt, hogy ne találkoztam volna sétáimon Zolnay Lászlóval. Ha valahol építkezés kezdődött meg, ha valahol felásták a talajt, azonnal megjelent egyedül vagy egy-két kísérővel, fiatal kollégával vagy egyetemi hallgatóval; vizsgálta, felmérte, ásta az előkerült romokat. Nem volt ez hivatalos megbízatás, még csak nem is munkahelyével járó kötelesség — hiszen senki más nem követte kollégái közül. Ő szinte egyszemélyes felelősséget érzett az egész nemzet nevében a magyar kultúra központjáért, minden morzsájának megmentéséért.

Mert itt is új tapasztalatok nyomán új elképzelései születtek: hogy volt a királyi város és palota alatt egy korábbi település, még a tatárjárás előtti időkből, amire ráépült a későbbi város, de amire oklevelek néhány adata utalt. Ezt kereste és találta meg fáradhatatlanul, és közben tárta fel a palota és az erődítmény újabb és újabb részleteit.

S itt jutalmazta meg a sors a fáradhatatlan kutatót váratlan ajándékkal. A csodálatos szoborleletekkel. Amelyek középkori művészetünk színvonalát olyan magasban igazolták, amit még az addigi, gazdag fölfedezések után sem remélhettünk. S amit még munka közben az egész ország lázas érdeklődéssel követett. Véletlen? Hiszen nem ezt kereste. De „aki keres, talál, aki kopogtat, annak megnyitattik”. Csak az találhat, aki keres. Aki sokat keres. Márpedig Zolnay sokat keresett, állandóan keresett, szünet nélkül ásta, ahol hozzáfért, a középkori vár nyomait. Csak ő találhatta meg ezeket a kincseket, hiszen ő mindent megtalált, ami a Vár alatt, a föld méhében nyugodott.

Egy ilyen lelet másnak egy életre biztosította volna a sikert. Neki is meghozta az országos hírnevet olyan körökben is, ahová nagy sikerű, népszerű történeti-művészeti könyvei sem vitték el. De a közvetlen életében jelentkező sikert? Azt nem, annál inkább a fellángoló irigységet. Egy időre még el is tilthatták az általa fölfedezett szobroktól. Nem volt szabad velük foglalkoznia. És volt olyan indítvány is, méghozzá tudományos körökből, amely el akarta tiltatni a további ásatásoktól. A művelődéspolitikai legmagasabb fórumától kellett kérnie védelmet munkája folytatásához.

Végül mégiscsak elültek körülötte az ellenséges viharok. Végre olyan feltevést kapott, aki nem elnyomni akarta, hanem segíteni, elismerni. Aki hozzásegítette, hogy végre megkapja azokat a másoknak könnyen elérhető tudományos „fokozatokat” is, amelyeknek még legalsó lépcsőjéig sem ért el könyvtárnyi tanulmányok és olyan gyönyörű könyvek után, amelyekért bármely kiadó és az olvasók ezrei nyújtották ki kezüket. S végre lezajlott az a tudományos vita, amely az alsó fokozat átugrásával a magasabb fokra javasolta. Vagyis végre befogadta, elismerte a tudományos közösség is, végre „befutott”.

Csak már nem tudta bevárni, amíg ennek a befutásnak eredményét is élvezhette volna. Amíg az végigfut a kötelező úton, és visszaér hozzá. Mielőtt megítélte volna számára az Akadémia a tudományok doktora címet, itthagyt bennünket. Mintha ez már nem lett volna fontos neki! Mintha csak arra várt volna, hogy egyszer végre tapasztalhassa a magyar tudomány intézményei részéről az addig annyira nélkülözött méltánylást. Azután már elég is volt az életből.

Amit elvégzett, kerek egész. S bármennyire nem volt sima az élete, bár-

mennyi méltatlanság is érte, boldogabb volt, mint azok, akik ártottak neki. Az életben való „boldogulás” helyett neki a lélek örömei voltak meg. Azt csinálta, ami szenvedélyesen érdekelte, s mindig új és új fölfedezés lelkesítette ebben a munkában. Talán ezért nem is igazságtalan a sorstól, hogy az első „siker” után, amit a boldogulásban elért, be kellett fejeznie az életet.

Az ő példája ezért nem is ijeszt el bennünket, inkább megerősít abban, hogy ne a boldogulást keressük az életben, hanem a belső örömeiket. Mert ugyan mi marad a sírnál a boldogulás „értékeiből”? De az ő belső örömei még nekünk is ittmaradnak, azok túlélnek halálát.

Köszönjük, amit ránk hagyott. Amit feltárt, amit írt, a kincseket, a műveket és a példát.

Zolnay László emlékezetére

Folyóiratunk is búcsúzik tőle. Az induláskor, hét évvel ezelőtt, lelkesen vállalta a szerkesztő bizottsági tagságot. A pár hét alatt összeállítandó első számhoz nyomban hozzájárult „Budavári kövek és a reformáció” című írásával. Később a sokunk számára ismeretlen, evangélikus Zmeskál Miklóst, Beethoven magyar barátját mutatta be oldalainkon. A halála előtti hónapokban a másfél százada elhunyt Zathureczky Sámuel győri kántor, közös üketyánk, életrajzán dolgozott a Diakonia számára, s a nyersanyagot már meg is mutatta. Közben is ontotta volna cikkei, ha folyóiratunk ritka megjelenése nem akadályozná meg a történelmi tárgyú írások gyakoribb közlését. A múlt, a szenvedélyesen kutatott múlt értékei között az evangélikusság szerepe különösen érdekelte. Letűnt századok sárgult lapjairól páratlan emlékezőtehetséggel áradt belőle a számtalan adat, esemény, amellyel valaha is találkozott búvárkodása során. Széles kiterjedésű családfája ágain az ősök neveit fejből emlegette, s ritka melegséggel tartotta számon az élő rokonoikat. Vele az evangélikus értelmiségnek olyan kiváló típusa távozott, aki az egyház kulturális szolgálatát mélyen megbecsülte és ápolta. Az egyház persze több és más, mint kulturális tényező, de éppen a mai időkben vesszük észre — sokszor a hiánya miatt —, hogy a keresztyénség kulturális kisugárzása sajátos hivatásától nem idegen, mert gazdagítja vele azt az emberi közösséget, népet és nemzetet, amelynek körében él. Zolnay Lászlót egyházunk hű fiaként is emlékezetünkben őrizzük.

Veöreös Imre

CZINE MIHÁLY

Írás és szeretet

Tatay Sándor köszöntése

Tatay Sándor a szeretet embere. Az őt köszöntők — most ünnepeljük 75. születésnapját — a korinthusbeliekhez írt levél verseit akár textusként idézhetnék: „... A szeretet nagylelkű, jóságos, a szeretet nem irigykedik; a szeretet nem fuvalkodik fel, nem cselekszik éktelenül... nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal; mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél...”

A szeretet eme énekét Tatay Sándor szavaival is folytathatnók: „A szeretetet nem mérik kamatra, a szeretetet nem is lehet mérni, gyakorolni sem lehet, csak bírni a szívben vagy nem bírni. A szeretet önmagát jutalmazza, mert magában gyönyört keltő érzés.” Maga, mint írja, nem lehetett egyetlen vallásnak, egyetlen társadalmi vagy bölcséleti rendszernek sem kétely nélküli híve, de egyben mindig hitt: „a szeretet ésszel föl nem fogható ropant erejében. Mindenekfelett megváltja a bűnös lelket és meggyógyítja a beteget.” Megteremti a „békességet, mely minden jónak a forrása”.

Innen, a szeretet ilyen felfogásából lehet talán leginkább megérteni Tatay Sándor életét és írói munkásságát. Ároni családból született — szülőfalujában, Bakonytamásiban márványba vésve hirdeti az írás: „A család három lelkes tagja 125 évig pásztorkodott a helybéli evangélikus gyülekezetben” —, de az ő sorsa, a teológiai tanulmányok után, már az irodalomba vezetett. Szegény emberként, a munkanélküli értelmiség nyomorát élte, de nem lett hirdetője semmilyen ideológiának. Életkor szerint a Nyugat harmadik nemzedékéhez tartozott, a vele egykorúak — Weöres Sándor, Jékely Zoltán, Vas István, Takáts Gyula minden írását szeretettel olvasta —, de közéleti tevékenységtől irtózó nemzedéktársaitól eltérően, a felháborodás adta kezébe a tollat, hogy elmondja a kisemberekkel esett igazságtalanságokat. Ez az indulat kerestette fel vele a szeretet mellett az Alföld lapályain küszködő, mezítlábas írótlasokat is, Szabó Pált és Sinka Istvánt. A velük való barátság határozta meg nagymértékben írói hovatartozását.

Szeretettel a szívében, mindenkin és minden jó ügyben segíteni akart. Ezért áldozott, két kis magyar holdas családi örökségéből a népi mozgalomra is — volt idő, mikor ő adott szállást a Kelet Népe szerkesztőségének, a saját lakásán. Ezért is tevékenykedett hosszú esztendőkön keresztül fent, a badacsonyi menedékházban, hordta fel, hátán is az élelmet — még számára sem volt — a nyugalmat és békességet keresőknek. S azért fűrészelte maga a faszor ágait, hogy Egry József festő — különben is kedves barátja — kilátasson az annyira ígéz Balatonra.

A szeretet embereként lett Tatay Sándor mindenki *Sanyi bácsija*. Olyan